

DOI: 10.18832/kp2016011

Vývoj jihočeského pivovarství na přelomu 20. a 21. století*The Development of the Brewing Industry in South Bohemian Region in The Turn Of The 20th And 21st Centuries*

František STELLNER, Lukáš POLANECKÝ

Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, Okružní 517/10, 370 01 České Budějovice / *Institute of Technology and Business in České Budějovice, Okružní 517/10, 370 01 České Budějovice*
stellner@mail.vstecb.cz

Recenzovaný článek / *Reviewed Paper***Stellner, F. – Polanecký, L.: Vývoj jihočeského pivovarství na přelomu 20. a 21. století.** Kvasny Prum. 62, 2016, č.2, s. 67–70

Studie prokázala, že jihočeské pivovarství se v rámci české výroby piva vyvíjí specifickým způsobem. Pouze v Jihočeském kraji byly během malé privatizace realizovány prodeje dvou velkých pivovarů. Také jediný privatizovaný pivovar na území České republiky, který je v majetku města, tedy Strakonický pivovar, se nalézá v Jihočeském kraji. Další odlišnost spočívá v tom, že pouze Budějovický Budvar nebyl do dnešního dne privatizován, a je jediným a posledním národním podnikem. Specifické je též, že Budějovický Budvar je sice, co do výstavu čtvrtým výrobcem piva, ale co do vývozu je na prvním místě mezi exportéry piva v České republice.

Stellner, F. – Polanecký, L.: The development of the brewing industry in South Bohemian region in the turn of the 20th and 21st centuries. Kvasny Prum. 62, 2016, Nr.2, pp. 67–70

The study showed that the South Bohemian beer industry is developing in a specific way within the Czech beer production. Only in the South Bohemian region during the small privatization, sales of two major breweries were implemented. The only privatized brewery in the Czech republic that is town property, the Strakonice Brewery, is located in the South Bohemian region. Another distinction is that only the Budweiser Budvar Brewery has not been privatized until this day and is the only and last state enterprise. Also very specific is the fact that the Budweiser Budvar is only fourth place in beer production but first in beer export in the Czech republic.

Stellner, F. – Polanecký, L.: Die Entwicklung des südsütschechischen Brauwesens an der Wende vom 20. zum 21. Jahrhundert. Kvasny Prum. 62, 2016, Nr.2, S. 67–70

Der Artikel befasst sich mit einer Studie über das südböhmische Brauwesen. Diese Studie zeigt, dass sich das südböhmische Brauwesen im Rahmen der Bierherstellung in der Tschechischen Republik auf spezifische Weise entwickelt hat. Während der so genannten „Kleinen Privatisierung“ wurden nur zwei große Brauereien veräußert. Die einzige privatisierte Brauerei in der Tschechischen Republik, die sich im Besitz der Stadt Strakonice befindet, liegt ebenfalls in der Südböhmischen Region. Ein weiterer Unterschied besteht darin, dass nur die Brauerei Budějovický Budvar (Budweiser Budvar) bisher noch nicht privatisiert wurde und ist hiermit der einzige und letzte Volksbetrieb. Spezifisch ist auch die Tatsache, dass die Brauerei Budějovický Budvar der vierte Bierhersteller im Bierausstoß, jedoch aber den ersten Platz im Bierexport unter den tschechischen Brauereien in der Tschechischen Republik einnimmt.

Klíčová slova: výroba piva, jihočeské pivovarství, přelom 20. a 21. století**Keywords:** beer production, brewing in Southern Bohemia, turn of 20th-21st Century

lýzu výroby piva v Jihočeském kraji v komparaci s ostatními kraji v České republice. Zpracovaná a dostupná statistická data téměř výlučně zahrnují produkci na celostátní úrovni.

1 ÚVOD

Studie analyzuje vývoj jihočeského pivovarství na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století. Zaměřuje se na přechod od centrálně plánované ekonomiky k soukromému podnikání, zkoumá průběh privatizace. Poprvé se v české historiografii a ekonomii věnuje analýze jihočeského pivovarství po roce 1989.

Dosavadní literatura věnující se vývoji českého pivovarství se zaměřila na vývoj před rokem 1918, zkoumala jednotlivé pivovary nebo pivovarství v daných městech či oblastech. Přestože často využila relevantní zdroje, většina z nich byla populárně naučná. Jednalo se o autory Ptáček (1991), Chaloupka (2002), Benák (2005), Navrátil (2007), Círanisová (2010) a Vrána (2012). Biografická data se pokusili sebrat Soukupová, Frantik (2004) ve slovníku, kde si ovšem žijící osobnosti hesla psaly samy. K situaci během transformaci ekonomiky po roce 1989 se nejkvalitovaněji vyslovili pouze Žufan (2002), Kratochvíle (2005) a Kozák, Kozáková (2013), ale speciálně jihočeskému pivovarství se nevěnovali.

Na základě studia statistických dat studie porovnává podíl jihočeských pivovarů na celkové výrobě piva v České republice, na jejich pozici v exportu piva a stanovuje základní odlišnosti jihočeského pivovarství od převažujících tendencí v České republice. Došlo k analýzování webových portálů – Český statistický úřad, Český svaz pivovarů a sladoven, Ministerstvo financí České republiky, Ministerstvo zemědělství ČR, Server o pivě – PIVOVARY a Výzkumný ústav pivovarský a sladařský. Autoři díky provedené analýze zjistili nedostatečné zpracování statistických dat, které by umožnily detailnější ana-

2 MATERIÁL A METODY

Informace pro analytickou část byly získány od Ministerstva financí České republiky, od vybraných pivovarů, z Českého svazu pivovarů a sladoven, ale také ze statistických přehledů zveřejněných na Českém statistickém úřadě. Obtíže s heuristikou byly způsobeny i tím, že pivovary přestaly po krizi v roce 2008 s pravidelným poskytováním svých výsledků do Českého svazu pivovarů a sladoven.

Studie se kvůli nedostatečné statistické dostupnosti potřebných dat v delších časových horizontech opírá o základní statistické metody, tedy o analýzu menších časových řad v podobě vlastního provedení přehledu statistických dat pomocí tabulek v časovém úseku.

Autoři taktéž uplatnili metodické přístupy hospodářských a sociálních dějin, ekonomie a statistiky. Interdisciplinární přístup umožnil porovnat vývoj jihočeského pivovarství s politickými i ekonomickými trendy.

3 VÝSLEDKY A DISKUSE

V socialistickém Československu, jak doložili Kozák, Kozáková (2013) a Kratochvíle (2005), patřily Jihočeské pivovary n.p. se sídlem v Českých Budějovicích a tvořené pivovary České Budějovice – Budvar, České Budějovice – Samson, Český Krumlov, Humpolec, Pelhřimov, Protivín, Strakonice a Třeboň, ke klíčovému producentům piva. Ze 71 českých pivovarů jich bylo 11 procent v Jihočeském kraji. Po změně politického systému byl národní pivovarský podnik transformován ve státní podnik Pivovary České Budějovice s.p. (Chládek, 2007).

Po pádu komunismu byl přechod pivovaru do soukromých rukou možný dvěma způsoby – restitucí či privatizací. Restituční řízení se týkalo především malých pivovarských a sladařských subjektů a v Jihočeském kraji v podstatě neproběhly, byť bylo vedeno několik soudních sporů. Během malé privatizace prosadily příslušné okresní privatizační komise privatizaci pivovarů v Českém Krumlově a Humpolci. To byl specifický postup, v jiných krajích se tak nepostupovalo. Do malé privatizace, kdy se formou veřejných dražeb realizovalo odstátnění především menších provozoven, byly zařazeny pivovary v Českém Krumlově a v Humpolci. Oba tyto podniky se podařilo v průběhu roku 1991 vydražit. Jednalo se o výjimečnou situaci, neboť větší pivovarských podniků byla privatizována ve velké privatizaci (Kratochvíle, 1993). Majitelem humpoleckého pivovaru se stal Stanislav Bernard a majitelem českokrumlovského pivovaru František Mrázek. Zatímco Bernard se zařadil mezi velmi úspěšné podnikatele, Mrázek se stal velmi kontroverzním spekulantem a byl zavražděn.

O pivovarské a sladařské subjekty byl enormní zájem během kupónové privatizace. V jejím prvním kole nebyla prodána ani jedna společnost, neboť poptávka zcela převýšila nabídku. Po úpravě akcií byl podle Kratochvíle (2005) ve druhém kole prodej ukončen pouze v případě Pivovaru Prostějov a.s. Další pivovary byly po následující úpravě akcií zprivatizovány ve třetím kole v roce 1991. Na konci téhož roku bylo v České republice odstátněno 68,5 % činných pivovarů vyrábějících 80,1 % veškerého piva.

Jihočeský kraj se stal výjimkou, zde se nepodařilo zprivatizovat všechny pivovary. V roce 1991 vznikla pivovarská akciová společnost Jihočeské pivovary a.s., která zahrnovala pivovary Protivín (Platan), Třeboň (Regent) a Samson v Českých Budějovicích. Jihočeské pivovary a.s. byly do roku 1996 pátou největší pivovarskou společností v českých zemích. Špatnými investicemi a dalšími problémy došlo ke stagnaci a změně vlastníka většiny akcií za pomoci IPB. Nedařilo se zvrátit špatné hospodářské výsledky, a tak společnost na doporučení IPB prodala pivovary v Třeboni a Protivíně. Od roku 2000 tak pod jménem Jihočeské pivovary působí jen pivovar Samson v Českých Budějovicích (Kratochvíle, 2005; Susa, 2008; Basařová, 2001).

Privatizovat se nepodařilo jihočeské pivovary Budějovický Budvar, Strakonice, Pelhřimov a Studená. Pivovary v Pelhřimově a Strakonici zůstaly státní, aby se z nich uspokojily nároky právozářnicků. Teprve v roce 2001 byl pivovar v Pelhřimově privatizován, koupilo jej pelhřimovské družstvo DUP a podařilo se mu podnik úspěšně revitalizovat. Strakonický pivovar byl privatizován v roce 2005, takže je jediným v majetku města na území České republiky. Pivovar ve Studené byl od roku 1990 součástí pivovaru v Třeboni (Regent), v roce 1992 se pivovar osamostatnil a vyráběl pivo Horák do roku 1995, kdy byla výroba ukončena (Kratochvíle, 2005).

Do dnešního dne je jediným a posledním národním podnikem v České republice Budějovický Budvar. Jak je možné, že Budějovický Budvar nebyl privatizován? Základní problém spočívá ve sporu o ochrannou známku. Budějovický Budvar, n.p., se od dvacátých let 20. století soudí s americkým koncernem Anheuserem - Busch o označení Budweiser a Bud. Americká strana argumentuje, že používá název Budweiser již od svého vzniku v roce 1876, zatímco předchůdce Budvaru byl založen až v roce 1895 (Forsythe et al., 2007). Budvar používá název Budweiser jako označení místa původu jediného pravého českobudějovického piva a vlastní ochranné známky Budweiser a Bud v 65 státech, zatímco Anheuser-Busch vlastní ochranné známky Bud v 31 zemích.

Spory o značku Budweiser stále nejsou u konce a zásadním způsobem ovlivňují proces privatizace Budějovického Budvaru, neboť ochranné známky jsou navázány na název Budějovický Budvar, národní podnik a není jisté, zda by byly nadále uznávány po přechodu na akciovou společnost.

Jak probíhaly dosavadní pokusy privatizovat Budějovický Budvar? V roce 1993 skupina čtyř manažerů včetně ředitele Bočka a sládka Tolara založila společnost MBB s. r. o. za účelem zprivatizování Budějovického Budvaru. Podle projektu chtěli získat minoritní podíl akcií, který by navyšovali s dobrými hospodářskými výsledky. Jenže pád vlády Václava Klause v roce 1998 jeho realizaci zmařil. Společnost byla později likvidována.

Též americký pivovar Anheuser – Busch usiloval o privatizaci Budějovického Budvaru a zároveň s ním vedl desítky soudních sporů. V roce 1996 americký pivovar začal užívat značky Budweiser a Bud v Evropě, přesto pokračoval v úsilí o koupi. Vláda Miloše Zemana usilovala v roce 2002 o privatizaci, ale problém s ochrannými známkami, které jsou vydány na název „Budějovický Budvar národní podnik“, ji od toho odradil. Vláda proto vydala usnesení o vyjmutí Budě-

jovického Budvaru, n.p., České Budějovice z privatizace (Česká republika, 2002). Ministerstvo financí muselo zamítnout všechny předložené privatizační projekty na majetek Budějovického Budvaru, n.p. Po vstupu do Evropské unie se znovu uvažovalo o privatizaci Budějovického Budvaru. Poslední vážný pokus o privatizaci nastal v roce 2010 (Basařová, 2011).

Jakou pozici má jihočeské pivovarství ve výrobě a vývozu piva v České republice? V roce 1992 byla podle Basařové (2011) rekordní výroba piva, 19,4 milionu hektolitřů. V roce 1995 se vyrobilo 17,8 milionu hektolitřů piva, z toho 5,1 % Budějovický Budvar. V roce 1993 se vyvezlo 1,7 milionu hektolitřů piva, nejvíce na Slovensko, do Německa, Velké Británie, Ruska, Rakouska. V roce 2005 se vyvezlo přes tři miliony hektolitřů piva. Česká republika byla podle Kozáka a Kozákové (2013) v roce 2000 na 10. místě mezi největšími exportéry piva na světě, v roce 2005 již na 7. místě. V období 1995–2009 zaznamenal vývoz piva u nás výrazný nárůst. Nejvíce se vyvezlo v roce 2008, a to 3,7 milionu hektolitřů piva.

Co se týče výrobní základny piva v letech 1990–2000, vidíme z tab. 1, že z osmi oblastí byly Jižní Čechy ve skupině tří oblastí, které si nejen zachovaly výstav, ale dosáhly i nárůstu výstavu.

Tab. 1 Pivovary v České republice

Společnost / pivovar	Výstav (v tis. hl)		
	1998	1999	1. pololetí roku 2000
Velké nad mil. hl			
Pilzeňský Prazdroj (Prazdroj, Gambrinus)	5061	4753	2473
Pražské Pivovary (Staropramen, Braník, Ostravar)	2439	2333	1129
Radegast Nošovice	2145	2307	1031
Budějovický Budvar	1169	1258	682
Velké 500 tis. až mil. hl			
Moravskoslezské Pivovary (Přerov, Litovel, Holba)	880	970	540
Královský Pivovar Krušovice	865	853	408
Jihočeské Pivovary (Samson, Protivín, Třeboň)	901	656	250
Velké Popovice	571	656	274
Starobrno	626	642	286
Ústecké Pivovary (Velké Březno, Krásné Březno)	504	500	253
Střední 200 až 500 tis. hl			
Louny	256	250–260	117
Malé do 200 tis. hl			
Hostan Znojmo	182	192	106
Černá Hora	156	174	94
Benešov	150	164	80
Havlíčkův Brod	150	150	85
Nymburk	117	135	73
Náchod	110	127	74
Strakonice	132	126	60
Trutnov	125	126	65
Klášter Hradiště nad Jizerou	110	120	57

Zdroj: http://beerthesis.sweb.cz/odvetvi.htm#_Toc508936087, vlastní úprava

Z tab. 1 můžeme vidět, že jihočeské pivovary mají zastoupení hned v největší skupině pivovarů s výstavem nad milion hektolitrů díky největšímu pivovaru v Jihočeském kraji, Budějovickému Budvaru. Můžeme vidět, že výstav piva Budvaru každým rokem roste. V současné době má za sebou Budějovický Budvar, n. p., obchodně úspěšný rok. Objem vystaveného piva – 1 424 000 hektolitrů – byl nejvyšší v historii pivovaru a meziročně se zvýšil o 6,2 %. Rekordních výsledků dosáhl také export. Do 65 zemí putovalo 763 000 hektolitrů piva (Samec, 2014).

O tom, že jihočeský kraj patří v České republice ke krajům s největším výstavem piva, hovoří i druhá největší skupina v tabulce – Velké pivovary s výstavem piva od 500 000 do 1 000 000 hektolitrů. Zde můžeme pozorovat zastoupení Jihočeského kraje pivovary Samson, Protivín a Třeboň a celkový výstav tedy tvoří 901 000 hektolitrů piva.

Tab. 2 Vývoz piva podle podniků v roce 2000

Název podniku	Vývoz piva hl	Vývoz z výstavu podniku (%)	Vývoz z celkového výstavu (%)
Budvar	255 200	37,43	32,2
Prazdroj	215 461	8,71	27,18
Pražské pivovary	133 223	11,8	16,81
Velké Popovice	39 814	14,53	5,02
Krušovice	23 387	5,73	2,95
Jihočeské	18 640	7,45	2,35
Moravskoslezské	15 839	2,93	2
Starobrno	11 408	4	1,44
Radegast	10 814	1,05	1,36
Havlíčkův Brod	9 627	11,39	1,21
Louny	9 153	7,85	1,15
Ústecké	8 313	3,29	1,05
Žatec	7 132	35,81	0,9
Náchod	5 057	6,88	0,64
Jihlava	4 600	6,27	0,58
Pardubice	4 241	7,91	0,54
Kláster	4 152	7,35	0,52
Hostan – Znojmo	3 048	2,88	0,38
Benešov	2 961	3,7	0,37
Lobkowiczký	2 088	8,18	0,26
Svitavy	1 939	4,37	0,24
Kutná Hora	1 796	3,33	0,23
Pivovar Uh. Brod	997	2,9	0,13
Nymburk, s. r. o.	989	1,36	0,12
Eggenberg	662	3,42	0,08
Pivovar Broumov	540	4,14	0,07
Krakonoš – Trutnov	520	0,8	0,07
Bernard	434	0,76	0,05
Chodovar	284	0,75	0,04
Pivovar Rychtář	164	0,37	0,02
Pivovar Černá Hora	60	0,06	0,01
Podkovář, s. r. o.	32	0,27	0
Pivo Praha, s. r. o.	20	6,25	0
Jihomoravské	15	0,04	0
Celkem	792 610		100

Zdroj: <http://beerthesis.sweb.cz/odvetvi.htm>, vlastní úprava

Z tab. 2 je viditelné, že export Budějovického Budvaru tvoří 32,2 % z celkového exportu piva všech pivovarů. Příliš pozadu nezůstávají ani ostatní jihočeské pivovary, které zauímají celkové šesté místo ze všech pivovarů v ČR s celkovým exportem 18 640 hektolitrů piva.

Tab. 3 Objemy české produkce piva a podílu exportu (mezi lety 2000 a 2008)

Rok	Celková produkce	Domácí spotřeba	Export	Změna za rok	Podíl exportu
2008	19 806 107	16 100 154	3 705 953	+ 3,2 %	18,7 %
2007	19 897 330	16 305 527	3 591 803	+ 1,6 %	18,05 %
2006	19 787 405	16 251 705	3 535 700	+ 14,08 %	17,87 %
2005	19 069 451	15 970 000	3 099 399	+ 17,48 %	16,25 %
2004	18 753 268	16 115 041	2 638 227	+ 23,8 %	14 %
2003	18 548 300	16 418 000	2 129 848	+ 7,82 %	11,48 %
2002	18 177 821	16 202 458	1 975 363	+ 6,5 %	10,87 %
2001	17 880 865	16 025 785	1 855 080	+ 16,67 %	10,37 %
2000	17 924 584	16 334 522	1 590 062	+ 8,87 %	8,87 %
1999	17 862 842	16 461 879	1 400 963	- 19,88 %	7,84 %
1998	18 291 535	16 543 005	1 748 530	- 10,5 %	9,56 %
1997	18 649 122	16 695 579	1 953 543	+ 9,06 %	10,48 %
1996	18 241 959	16 450 759	1 791 200	+ 27,67 %	9,81 %
1995	17 838 090	16 435 070	1 403 020	- 4,69 %	7,87 %
1994	18 041 315	16 569 344	1 471 971	- 16,9 %	8,16 %
1993	17 803 695	16 032 371	1 771 324		9,95 %

Zdroj: <http://www.svet-piva.cz/clanky-o-pivu/ceske-pivovarnictvi-v-cislech.html>

Z tab. 3 vyplývá, že domácí spotřeba piva dlouhodobě klesá, zatímco produkce pivovarů rok od roku vzrůstá. Je to způsobeno rostoucím vývozem. Porovnáme-li hodnotu vývozu z roku 2000 s rokem 2008, kdy bylo exportováno nejvíce piva v historii, zjistíme, že došlo k nárůstu o 134 %. K největšímu zlomu však došlo po vstupu naší země do EU, kdy rozdíl mezi lety 2003 a 2004 činil 23,8 %, přičemž v dalších dvou letech stoupal o dalších 17,5 % respektive 14 % za rok. Přestože v důsledku světové hospodářské krize vývoz podle předběžných odhadů klesl o cca 12 %, dle odhadu autorů se předpokládá, že v dalších letech opět poroste (Krpata, 2010).

Globální výroba piva měla vzestupnou tendenci do roku 2008, v následujícím roce se naplno projevila hospodářská krize. Dopad krize se odrazil na poklesu vývozu, v roce 2010 se vyvezlo z České republiky o 12 % méně. Vedle propadu exportu velkých pivovarů to bylo způsobeno i dovozem levných piv ze zahraničí. Basařová (2011) oprávněně konstatovala, že krize nezasáhla Budějovický Budvar, n. p. V roce 2010 dosáhl historicky největšího objemu vývozu – 600 000 hektolitrů. Je největší exportér českého piva (více než 30 % celkového vývozu). Souhlasíme s Kozákem a Kozákovou (2013), že je „Budvar na českém trhu trochu raritou. Nikdo jiný totiž nevyváží tak vysoký podíl z celkové produkce“.

Vzhledem k tomu, že Budějovický Budvar zůstal v rukou státu, vyhnul se i zásadnímu trendu českého pivovarství – postupné koncentraci trhu, kdy se od devadesátých let 20. století pivovary spojovaly do větších skupin, většinou se zahraničními partnery a staly se součástí nadnárodních pivovarských koncernů. Vedlo to ke stabilizaci společnosti, značným investicím do rozvoje a modernizace. Tím se snižoval počet pivovarů a zvyšoval průměrný výstav na jeden pivovar. Důsledkem tohoto trendu bylo též podle Kratochvíle (2005) a Chládky (2007), že v roce 1999 bylo vyrobeno 63,7 % českého piva v pivovarských firmách, které vlastnily zahraniční nadnárodní společnosti. V současné době je největším koncernem Plzeňský Prazdroj, a. s., který je od roku 1999 pod křídly nadnárodní společnosti South African Breweries a ovládá podle Kejhy et al. (2012) přibližně 45 % českého trhu. Na druhém místě jmenujeme skupinu Pivovarů Staropramen, součást koncernu Starbev. Na třetím místě je Heineken Czech, který ovládl mimo jiné značky Zlatopramen, Břežňák, Starobrno a Krušovice. A na čtvrtém místě je Budějovický Budvar, národní podnik, který se jako státní podnik vyhnul zahraničním investorům a stát mu poskytl dostatek prostředků na modernizaci, která se podle Basařové (2011) projevila instalací velkoobjemových ležáckých tanků, moderních filtračních linek či zřízením vysokovýkonné stáčírný sudů. Výroba se proto mohla v období 1990 - 1995 zdvojnásobit.

4 ZÁVĚR

Jihočeské pivovarství se vyvíjí zcela odlišným způsobem, než pivovarství ve zbylých částech České republiky.

Pouze v Jihočeském kraji byly během malé privatizace realizovány prodeje dvou velkých pivovarů. Zatímco majitel pivovaru v Českém Krumlově se zařadil mezi nejkontroverznější podnikatele, majitel pivovaru v Humpolci je naopak jedním z nejúspěšnějších novodobých českých manažerů. Také jediný privatizovaný pivovar na území České republiky, který je v majetku města, tedy Strakonický pivovar, se nalézá v Jihočeském kraji.

Další odlišnost spočívá v tom, že pouze Budějovický Budvar nebyl do dnešního dne privatizován, a je jediným a posledním národním podnikem v České republice. Mezi důvody patří jeho soudní spory o právo používat označení Budweiser a dále neschopnost politické reprezentace privatizaci prosadit.

Další specifikum spočívá v tom, že Budějovický Budvar je sice, co do výstavu čtvrtým výrobcem piva, ale co do vývozu je na prvním místě mezi exportéry piva v České republice. Navíc nikomu jinému se nedaří vyvážit tak vysoký podíl z celkové produkce. K tomu jako jediný nebyl zasažen krizí po roce 2008 a naopak zvýšil vývoz piva.

LITERATURA

- Basařová, G. et al., 2011: České pivo. 3., dopl. vyd., Havlíček Brain Team, Praha, 309 s. ISBN 978-80-87109-25-0
- Benák, P., 2005: Nymburský pivovar 1895-2005. Vega-L, Nymburk, 24 s. ISBN 80-86757-38-2. 1996
- Cironisová, E., 2010: Ringhofferův pivovar ve Velkých Popovicích (1874-2000). Středočeský sborník historický 36: 70–110.
- Česká republika, 2011: Usnesení Vlády České republiky o vyjmutí Budějovického Budvaru, n. p. České Budějovice z privatizace [online]. Praha : B, 9.1.2002 [cit. 2011-01-06]. Dostupné z: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/353b7431a3a9daaec1256f540046fe0d/79139acf3499a192c12571b6006ed46e?OpenDocument
- Český statistický úřad, 2015: Krajská správa ČSÚ v Českých Budějovicích [online]. 2015, 20. [CIT. 2015-10-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xcl>
- ČSPS, 2015: Vše o pivu [online]. Created by czi s.r.o., 2015, 20.10.2015 [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: <http://www.ceske-pivo.cz/vse-o-pivu>
- Forsythe, L. M., Kemp, D. J., 2007: Geographic Indications and Beer. The Budweiser Case. In: Allied Academies International Conference. International Academy for Case Studies. Proceedings 14.1: 29-33. Arden: Jordan Whitney Enterprises, Inc.
- Hasík, T., 2013: Svět piva a piva světa. 1. vyd. Grada, Praha. 125 s. ISBN 978-80-247-4648-7
- Chaloupka, V., 2002: Pivovarství na Kladensku a Slánsku. 2., dopl. vyd. Okresní muzeum Kladno. Vlastivědná knižnice; sv. 4, 72 s. ISBN 80-238-9782-9
- Chládek, L., 2007: Pivovarství. 1. vyd. Grada, Praha. 207 s. ISBN 978-80-247-1616-9
- Kejha, J., Janouškovc, J., Jurina, V., 2012: Plzeňský Prazdroj 1842-2012: příběh, který nepřestává inspirovat. Vyd. 1. Nava, Plzeň. 245 s. ISBN 978-80-7211-427-6
- Kozák, V., Kozáková, V., 2013: Změny v českém pivovarství na přelomu tisíciletí. 1. vyd. VerBuM, Zlín, 102 s. ISBN 978-80-87500-45-3
- Kratochvíle, A., 1993: Jak hodnotila naše podniky kupónová privatizace. Kvasny Prum. 39, 1993.
- Kratochvíle, A., 2005: Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. 1. vyd. VÚPS, Praha, 265 s. ISBN 80-86576-16-7
- Krpata, T., 2010: Pivo jako exportní komodita [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2015-10-29]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.
- Ministerstvo financí České republiky, 2015: Soukromý sektor – prognózy [online]. Praha: Copyright ©, 2015 [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/prognozy>
- Ministerstvo zemědělství České republiky, 2015: eAgri [online]. Praha: Copyright ©, 2015 [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/>
- Musil, S., 2013: Sláva a zánik starých pražských pivovarů. 2. díl, Nové Město. Vyd. 1. Plot, Praha, 357 s. ISBN 978-80-7428-189-1
- Navrátil, B., 2007: Ostravské pivovarství, aneb, Jak Ostrava k pivu přišla. Vyd. 1. Repronis, Ostrava, Ostravica; sv. 17, 50 s. ISBN 978-80-7329-154-9
- Nikrmajer, L. (ed.), Petráš, J. (ed.), 1999: Průvodce po budějovických hostincích a kapitoly z jihočeské pivní historie. Jihočeské muzeum, České Budějovice, 179 s. ISBN 80-86260-03-8
- Odvětví výroby a prodeje piva, 2015: beerthesis [online]. 23.10.2015 [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://beerthesis.sweb.cz/odvetvi.htm>
- Polák, M., 2003: Pražské pivovárky a pivovary. 1. vyd., Libri, Praha, 244 s. ISBN 80-7277-193-0
- Ptáček, J., 1991: Dobrušské pivovarství 1320–1991: kapitoly z dějin dobrušského pivovarství v sedmi stoletích. 1. vyd. Expedice F.L. Věka, Dobruška, 82 s.
- Soukupová, L. (ed.), Frantík, F. (ed.), 2004: Pivo – slad – chmel od A do Z: české, moravské a slovenské osobnosti. 1. vyd., VÚPS, Praha, 217 s. ISBN 80-86576-10-8
- Susa, Z., 2008: Velká česká pivní kniha. Středokluky: Zdeněk Susa, 236 s. ISBN 978-80-86057-43-9
- Svět-piva-cz, 2012: České pivovarství v číslech [online]. 12. 10. 2012 [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: <http://www.svet-piva.cz/clanky-o-pivu/ceske-pivovarnictvi-v-cislech.html>
- Vrána, F., 2012: Brtnické pivovary. 1. vyd., Spolek pro starou Brtnici, Brtnice, 55 s. ISBN 978-80-260-2047-9.
- VÚPS, 2015: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, a.s. [online]. Praha [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: http://www.beerresearch.cz/index.php?option=com_content
- Žufan, P., 2002: Základní charakteristiky odvětví pivovarství v ČR [on-line]. In Model evropského zemědělství a jeho implementace v podmínkách ČR. České Budějovice: ZF JČU, s. 145–150. ISBN 80-7040-601-1

*Do redakce došlo / Manuscript received: 3. 11. 2015
Přijato k publikování / Accepted for publication: 15. 12. 2015*